

Anna Bojanowska-Sosnowska* <https://orcid.org/0000-0002-7070-6549>
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi
e-mail: anna.bojanowska89@gmail.com

Beata Groblewska-Bogusz** <https://orcid.org/0000-0001-7325-8035>
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi
e-mail: bbogusz@ahelodz.pl

Rozwiązania systemowe w zakresie uproszczenia dostępu do rynku pracy i pomocy społecznej dla uchodźców wojennych z Ukrainy

https://doi.org/10.25312/2391-5129.35/2022_04abbg

Inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę pociągnęła za sobą wiele konsekwencji, jedną z nich są wzmożone migracje obywateli Ukrainy do Polski. W odpowiedzi na nie podjęto działania legislacyjne mające uprościć zarówno wjazd, jak i pobyt osób szukających schronienia w naszych granicach. Podstawowym dokumentem, jaki powstał w tym celu, jest Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Niniejszy artykuł skupia się na analizie wymienionej ustawy w kontekście uproszczenia dostępu do rynku pracy oraz szeroko rozumianej pomocy obywatelom Ukrainy w związku z działaniami wojennymi.

Słowa kluczowe: rynek pracy, świadczenia, Ukraina, legislacja

Wstęp

Wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej, który nie był zaskoczeniem, biorąc pod uwagę wcześniejsze deklaracje ze strony rosyjskiej, zmienił sytuację międzynarodową na nieprzewidywaną skalę. Chociaż przesłanki działań militarnych można było dostrzec

---

* Mgr Anna Bojanowska-Sosnowska – Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi.

** Dr Beata Groblewska-Bogusz – adiunkt w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

dużo wcześniej zarówno w wypowiedziach Władimira Putina, jak i podejmowanych przez stronę rosyjską działaniach na terenach granicznych, rosyjska inwazja na Ukrainę zachwiała poczuciem bezpieczeństwa całej Europy. Atak rosyjskich wojsk i wkraczanie na okupowane tereny pod pozorem ochrony obywateli rosyjskich, napotkały opór ze strony Ukrainy, stając się jednocześnie przyczynkiem masowej migracji ludności cywilnej. Zmieniło to diametralnie sytuację migracyjną większości państw graniczących z Ukrainą, w tym również Polski, która wkrótce stała się liderem Europy pod względem liczby przyjętych uchodźców.

Jak wynika z komunikatów Straży Granicznej, od początku rosyjskiej napaści w związku z konfliktem przybyło do Polski ponad 7,5 mln osób, przy czym sytuacja ta zmienia się dynamicznie. Duża część uchodźców przemieściła się bowiem dalej w głąb kontynentu, niektórzy zdążyli już wrócić do objętej działaniami wojennymi ojczyzny, inni w ogóle opuścili Europę. W dalszym ciągu też odnotowujemy napływ nowych osób z terenów objętych działaniami wojennymi. Trudno więc wnioskować o dokładnej liczbie uchodźców, którzy pozostali na stałe na terenie Polski, opierając się jednak na informacji Straży Granicznej, można przyjąć, że są to obecnie ponad 2 mln osób. Co więcej, spory odsetek uchodźców otwarcie deklaruje chęć pozostania w naszym kraju w dłuższej perspektywie czasowej, nawet po zakończeniu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego.

Biorąc pod uwagę aktualną skalę przyjazdów oraz deklaracje uchodźców w kwestii pozostania w kraju po zakończeniu wojny, warto zadać sobie pytanie o zakres szeroko pojętej pomocy, z której mogą skorzystać obywatele Ukrainy na terenie naszego kraju. Tym bardziej że kwestia ta budzi obecnie szereg dyskusji, a sama pomoc, będąc swoistą kością niezgody, obciąża w znacznym stopniu budżet naszego państwa. Uwzględniając powyższe kwestie, poddamy analizie faktyczny zakres systemowej pomocy mającej na celu zapewnienie uchodźcom godnych warunków bytowych i uproszczenie dostępu do rynku pracy.

Podstawa prawna. Pomoc socjalna i rynek pracy

Podstawowym elementem wsparcia obywateli Ukrainy uciekających do Polski przed wojną i wiążących swoją przyszłość z naszym krajem są świadczenia socjalne oraz dostęp do rynku pracy. Kwestie te reguluje Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, opublikowana w Dzienniku Ustaw 12 marca 2022 roku.

Ustawa weszła w życie – w większości przepisów – z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 24 lutego 2022 roku i legalizuje, będący wynikiem działań wojennych prowadzonych przez Federację Rosyjską na terenie Ukrainy, pobyt obywateli ukraińskich wraz z rodzinami na terytorium RP. Zgodnie z art. 2 ustawy ma ona zastosowanie również do małżonków obywateli Ukrainy, którzy nie mają obywatelstwa ukraińskiego, pod warunkiem że osoba taka przybyła „na terytorium Rzeczypospolitej Pol-

skiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa i nie jest obywatelem polskim” (Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa).

W ustawie uregulowano również kwestię wsparcia finansowego dla działań pomocowych realizowanych przez wojewodów, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty na rzecz obywateli Ukrainy. Ustawa dodatkowo uszczegółowia zadania oraz zakres odpowiedzialności poszczególnych podmiotów w kontekście działań pomocowych również w zakresie pobytu, edukacji czy opieki zdrowotnej.

Za najważniejsze przepisy w kontekście pomocy socjalnej obywatelom Ukrainy w powyższej ustawie należy uznać: art. 12, art. 13, art. 26, art. 27, art. 29, art. 30, art. 31, art. 32, art. 33, art. 34, art. 36, art. 37 oraz art. 53 (tab. 1). Narzędzia pozwalające na otwarty dostęp do rynku pracy i do uprawnień z nim związanych opisane są zaś w: art. 22, art. 22a, art. 22b, art. 22c, art. 22d, art. 22e, art. 22f, art. 22g, art. 22h, art. 23, art. 23a, art. 24, art. 34, art. 39, art. 46, art. 47, art. 48, art. 49, art. 57, art. 58, art. 61, art. 62, art. 64.

Tab. 1. Najważniejsze przepisy Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, dotyczące zabezpieczenia socjalnego, pomocy oraz rynku pracy

Pomoc socjalna	
Numer artykułu	Czego dotyczy – opis skrócony
art. 12	Pomoc Wojewody oraz inne
art. 13	Świadczenie pieniężne dla podmiotów zapewniających zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy
art. 26	Prawo do świadczeń
art. 27	Pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka wobec dziecka będącego obywatelem Ukrainy
art. 29	Świadczenia pieniężne i niepieniężne na zasadach i w trybie Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
art. 30	Świadczenia pieniężne i niepieniężne na zasadach i w trybie Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
art. 31	Pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę
art. 32	Bezpłatna pomoc psychologiczna
art. 33	Pomoc żywnościowa w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym
art. 34	Środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
art. 36	Środki Funduszu Solidarnościowego
art. 37	Uprawnienie do opieki medycznej
art. 53	Przyznawane świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym

Dostęp do rynku pracy	
Numer artykułu	Czego dotyczy
art. 22	Uprawienie do wykonywania pracy w Polsce
art. 22a–g	Funkcjonowanie systemu pośrednictwa i kontaktu, dane, użytkownicy, oferty. Użytkownicy systemu
art. 22h	Udostępnienie informacji w Biuletynie Informacji Publicznej
art. 23	Podjęcie i wykonywanie działalności gospodarczej
art. 23a	Zatrudnienie na stanowiskach pomocniczych i obsługi w samorządzie
art. 24	Ochotnicze Hufce Pracy – Ukraińcy od 12. do 25. roku życia
art. 34	Środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
art. 39	Zezwolenie na pobyt czasowy a praca
art. 46–49	Zatrudnianie nauczycieli akademickich, pracowników naukowych, w jednostkach Sieci Łukasiewicza
art. 57–58	Zatrudnianie w oświacie
art. 61–62, 64	Zatrudnianie w służbie zdrowia

Źródło: opracowanie na podstawie Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Na podstawie wymienionych przepisów na potrzeby dalszej analizy wyodrębni-
no cztery podstawowe obszary pomocy:

I. Pomoc socjalna i wsparcie na utrzymanie.

II. Świadczenia społeczne.

III. Opieka zdrowotna.

IV. Uproszczenie dostępu do rynku pracy w Polsce oraz podejmowanie i wyko-
nywanie działalności gospodarczej.

W zakresie pomocy socjalnej i wsparcia na utrzymanie (pkt I) pomoc udzielana jest przez wojewodów i samorządy. Obejmuje ona środki, których przeznaczeniem jest pokrycie kosztów zakwaterowania lub całodziennego wyżywienia zbiorowego. W ramach tego świadczenia obywatele Ukrainy mają prawo wystąpić o jednorazowe świadczenie pieniężne na utrzymanie w wysokości 300 zł na osobę. Środki te mają na celu pokrycie wydatków związanych z podstawowymi potrzebami, jak żywność, odzież, środki higieny czy opłaty mieszkaniowe. Innym przewidzianym przez ustawę rozwiązaniem w zakresie wsparcia na utrzymanie są paczki żywnościowe lub posiłki w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Rozwiązaniem pośrednim w zakresie wsparcia na utrzymanie jest również pomoc przewidziana dla osób, które zapewniły zakwaterowanie i wyżywienie uciekającym przed wojną. Każdy z tych podmiotów, w szczególności osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo domowe, mogą otrzymać świadczenie pieniężne, którego wysokość określa rozporządzenie Rady Ministrów.

Drugi z obszarów pomocy, czyli świadczenia społeczne (pkt II) umożliwia oby-
watelom Ukrainy dostęp do pomocy społecznej, w tym: świadczeń rodzinnych,

świadczenia wychowawczego, świadczenia Dobry Start, dofinansowania dotyczącego obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna, rodzinnego kapitału opiekuńczego.

Obywatelom Ukrainy przebywającym legalnie na terytorium Polski zagwarantowano również dostęp do opieki zdrowotnej (pkt III) na tych samych zasadach, co obywatelom naszego kraju. Narodowy Fundusz Zdrowia pokrywa koszty każdego świadczenia medycznego wykonanego dla obywatela Ukrainy w ramach NFZ (Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa; *Nowelizacja ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*, 2022).

Ostatni z wymienionych obszarów, to jest uproszczenie dostępu do rynku pracy w Polsce oraz podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej (pkt IV), odnosi się do funkcjonowania następujących aspektów polityki rynku pracy:

- uproszczenia dostępu do rynku pracy w Polsce,
- podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej,
- zatrudniania pracowników w branżach szczególnych (nauka, ochrona zdrowia, jednostki badawcze, samorząd),
- dostępu do środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- wsparcia procesu systemami teleinformatycznymi.

Z powyższych zagadnień najistotniejsze w kontekście przeprowadzanych w artykule analiz jest uproszczenie dostępu oraz zasad podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej.

Warto nadmienić, że przyjmując za kryterium wyróżnienia czas pobytu uchodźców na terenie naszego kraju, uchodźcy mogą skorzystać z pomocy dwojakiego rodzaju (tab. 2). W początkowym okresie (etap 1), w pierwszych dniach pobytu w Polsce, pomoc ta ma charakter doraźny i obejmuje przede wszystkim zapewnienie podstawowych potrzeb bytowych uchodźców. Przykładem tego rodzaju pomocy mogą być działania realizowane przez punkty recepcyjne funkcjonujące jako informacja, centrum porad, aprowizacja noclegu oraz ciepłego posiłku czy doraźnej opieki medycznej. Pomoc ta mieści się w zakresie punktu I przedstawionych wcześniej obszarów pomocy. W okresie późniejszym, związanym z dalszym pobytem w Polsce (etap 2), realizowane działania pomocowe obejmują zapewnienie dostępu do rynku pracy i świadczeń oraz innego rodzaju wsparcia na tych samych zasadach, na jakich mogą korzystać z nich Polacy. Ten rodzaj pomocy ma na celu ułatwienie codziennego życia w naszym kraju w dłuższym okresie oraz usamodzielnienie się obywateli Ukrainy w Polsce. Mieści się w zakresie przedmiotowym pozostałych trzech wyróżnionych obszarów pomocowych.

Tab. 2. Podział świadczeń ze względu na etap pobytu w Polsce

Etap	Charakter pomocy
Etap 1	– pomoc Wojewody, innych organów administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego, związku jednostek samorządu terytorialnego lub związku metropolitalnego, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz jednostek jemu podległych – świadczenie pieniężne dla podmiotów zapewniających zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy – pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę
Etap 2	– dostęp do rynku pracy – możliwość prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Polski – prawo do świadczeń – pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka wobec dziecka będącego obywatelem Ukrainy – świadczenia pieniężne i niepieniężne na zasadach i w trybie Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – bezpłatna pomoc psychologiczna – pomoc żywnościowa w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym – środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – środki Funduszu Solidarnościowego – uprawnienie do opieki medycznej, – świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym

Źródło: opracowanie własne.

Pomoc na mocy ustawy można również sklasyfikować ze względu na jej adresatów: osoby uciekające przed konfliktem bądź niemogące wrócić do domu ze względu na konflikt, osoby goszczące uciekających przed konfliktem, samorządy świadczące dalszą pomoc oraz NGO świadczące dalszą pomoc.

Opis wybranych świadczeń

Pomoc doraźna niesiona obywatelom Ukrainy była kluczowa w zapewnieniu sprawnej aprowizacji oraz uniknięciu kryzysu na granicy. Trwająca do chwili obecnej wojna oraz utrzymująca się migracja ludności ukraińskiej sprawiają jednak, że w dłuższej perspektywie tylko skoordynowane działania systemowe pozwolą poprawić sytuację osób, które uciekły do Polski przed wojną. Działania te przyjmują postać:

- wypłaty świadczeń pieniężnych,
- wypłaty świadczeń rodzinnych, wychowawczych i z pomocy społecznej dla uchodźców z Ukrainy,
- opieki medycznej, w tym również zakupu i wydawania produktów leczniczych,
- zapewnienia finansowania przejazdów środkami transportu publicznego,
- zapewnienia obsługi punktów recepcyjnych,
- wsparcia jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wychowania przedszkolnego, szkół i placówek oraz dowożenia uczniów (*Fundusz Pomocy dla Ukrainy*, b.r.).

Finansowanie lub dofinansowanie zadań związanych z pomocą Ukrainie realizowane jest zarówno ze środków budżetowych, jak i innego rodzaju źródeł, między innymi wpłat jednostek sektora finansów publicznych, wpływów ze skarbowych papierów wartościowych, środków z obligacji wyemitowanych przez BGK czy innych przychodów, w tym darowizn.

W dalszej części artykułu zostaną omówione wybrane świadczenia pomocowe, z których mogą skorzystać uchodźcy decydujący się na przedłużenie pobytu w Polsce.

Świadczenia przyznawane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych dla rodzin/osób, które mają pod opieką dziecko

Obywatele Ukrainy, którzy przekroczyli granice naszego kraju po 23 lutego 2022 roku, przebywają legalnie na terenie Polski i chcą pozostać w Polsce, mogą ubiegać się o świadczenia przyznawane przez ZUS¹. Świadczenia te obejmują te same rodzaje świadczeń, z których korzystają obywatele Polski, czyli: świadczenie wychowawcze, tak zwane 500+, rodzinny kapitał opiekuńczy, dofinansowanie pobytu w żłobku i zasiłek opiekuńczy dla opiekuna tymczasowego dziecka. W przypadku każdego ze świadczeń ustawodawca określił szczegółowo zakres świadczenia oraz warunki jego przyznania (tab. 3).

Tab. 3. Rodzaje świadczeń z ZUS dla rodzin/osób mających pod opieką dziecko (wybrane aspekty)

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
Świadczenie wychowawcze z programu Rodzina 500+ (tak zwane 500+)	Na każde dziecko w wieku do 18 lat, które mieszka w Polsce.	Świadczenie dla rodzica lub opiekuna tymczasowego i osoby sprawującej pieczę zastępczą nad dzieckiem.	Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci
Rodzinny kapitał opiekuńczy (RKO)	Na drugie i kolejne dziecko w wieku 12–35 miesięcy, które mieszka w Polsce.	Świadczenie dla rodzica i opiekuna tymczasowego.	Ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym

¹ Pobyt w Polsce uznaje się za legalny przez 18 miesięcy, począwszy od 24 lutego 2022 roku lub od daty rzeczywistego przekroczenia granicy po 23 lutego 2022 roku dla obywateli Ukrainy, którzy wjechali legalnie z Ukrainy do Polski po 23 lutego 2022 roku ze względu na działania wojenne i chcą pozostać w Polsce, a same świadczenia dla rodzin przysługują nie dłużej niż przez okres przebywania w Polsce. Zapis ten jest wiążący dla większości przedstawianych w tym rozdziale świadczeń (*Wsparcie finansowe dla obywateli Ukrainy, którzy mają pod opieką dziecko*, 2022).

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
Dofinansowanie pobytu w żłobku	Na: – dziecko pierwsze i jedyne w rodzinie, – dziecko pierwsze w rodzinie, jeśli na kolejne dziecko otrzymujesz RKO, – dziecko drugie i kolejne w rodzinie w wieku przed ukończeniem 12. miesiąca i po ukończeniu 35. miesiąca życia, na które został przyznany rodzinny kapitał opiekuńczy i kapitał ten został pobrany w łącznej przysługującej wysokości.	Do 400 zł miesięcznie dofinansowania opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna. Dziecko musi być wpisane przez żłobek, klub dziecięcy lub dziennego opiekuna do rejestru żłobków i klubów dziecięcych albo wykazu dziennych opiekunów. Jest to świadczenie dla rodzica, opiekuna tymczasowego i osoby sprawującej pieczę zastępczą nad dzieckiem.	Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3
Świadczenie z programu Dobry Start (tak zwane 300+)	Kwota 300 zł raz w roku na każde dziecko w wieku do 20 lat (lub do 24 lat w przypadku ucznia z niepełnosprawnością), które mieszka w Polsce i uczy się w szkole.	Świadczenie dla rodzica, opiekuna tymczasowego i osoby sprawującej pieczę zastępczą nad dzieckiem.	Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
Zasiłek opiekuńczy dla opiekuna tymczasowego dziecka z Ukrainy	Zasiłek opiekuńczy przysługuje opiekunowi tymczasowemu, gdy opiekuje się on zdrowym dzieckiem w wieku do 8 lat, ponieważ: został zamknięty żłobek, klub dziecięcy, przedszkole lub szkoła, do których dziecko uczęszcza i zostało o tym powiadomiony w terminie krótszym niż 7 dni przed dniem ich zamknięcia, zachorowała niania, z którą ma zawartą umowę uaktywniającą, albo zachorował dzienny opiekun, który sprawuje opiekę nad dzieckiem, chorym dzieckiem, chorym dzieckiem niepełnosprawnym w wieku do 18 lat.	Prawo do zasiłku opiekuńczego przysługuje, jeśli zdarzy się sytuacja, która uzasadnia zwolnienie od wykonywania pracy z powodu konieczności osobistego sprawowania opieki nad dzieckiem (na zasadach określonych w ustawie zasiłkowej).	Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tak zwana ustawa zasiłkowa)

Źródło: *O pomocy uchodźcom z Ukrainy podczas obrad ISSA, 2022; Zasiłek opiekuńczy dla opiekuna tymczasowego dziecka z Ukrainy, 2022.*

W celu skorzystania ze świadczeń, których dysponentem jest ZUS, konieczne jest wypełnienie odpowiedniego elektronicznego wniosku w języku ukraińskim za pośrednictwem Platformy Usług Elektronicznych (PUE) ZUS (*Wsparcie finansowe dla obywateli Ukrainy, którzy mają pod opieką dziecko, 2022*).

Dodatkowo poza wymienionymi świadczeniami uchodźcy mają możliwość skorzystania z udogodnień opracowanych przez ZUS w zakresie tak zwanych dobrych praktyk:

- kreatora wniosku o 500+ w języku ukraińskim,
- infolinii telefonicznej oraz e-wizyty w języku ukraińskim,
- pośrednictwa tłumacza języka ukraińskiego,
- bazy miejsc noclegowych dla uchodźców,
- akcji „Weekend dla Ukrainy”,
- poradnictwa przedstawicieli ZUS w punkcie rejestracyjnym na PGE Narodowym (*O pomocy uchodźcom z Ukrainy podczas obrad ISSA, 2022*).

Świadczenia rodzinne

Kwestie związane z dostępem do świadczeń rodzinnych reguluje Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. W ramach dostępnych świadczeń wymienia się między innymi prawo do korzystania ze świadczeń rodzinnych, o których mowa w Ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Uchodźcy mają zatem możliwość otrzymania następujących świadczeń rodzinnych, oczywiście pod warunkiem spełnienia kryteriów formalnych ujętych w ustawie (tab. 4):

- zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami,
- świadczeń opiekuńczych w postaci: zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego oraz świadczenia pielęgnacyjnego,
- zapomogi wypłacanej przez gminy na podstawie art. 22a,
- świadczenia wypłacanego przez gminy na podstawie art. 22b,
- jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenia rodzicielskiego.

Świadczenia rodzinne przysługują uchodźcom tylko wtedy, gdy zamieszkują na terytorium RP pod warunkiem złożenia wniosku o przyznanie stosownego świadczenia.

Tab. 4. Świadczenia rodzinne (wybrane aspekty)

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego	– rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka – opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka) – osobie uczącej się (osoba pełnoletnia ucząca się, niepozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony)	Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęcia roku szkolnego, podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.	Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	– matce lub ojcu dziecka – opiekunowi prawnemu dziecka – opiekunowi faktycznemu dziecka (oznacza to osobę faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka) Zapomoga przysługuje, jeżeli matka dziecka pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10. tygodnia ciąży do dnia porodu. Do wniosku o ustalenie prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka należy dołączyć zaświadczenie o pozostawaniu matki dziecka pod opieką medyczną nie później niż od 10. tygodnia ciąży do dnia porodu.	Z tytułu urodzenia się żywego dziecka przysługuje jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka w wysokości 1000 zł na jedno dziecko. Od 1 stycznia 2013 roku zapomoga ta przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1922,00 zł netto. Powyższe wynika z Ustawy z dnia 12 października 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych. Przy ustalaniu kryterium dochodowego, warunkującego nabycie prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka, mają zastosowanie przepisy dotyczące ustalania dochodu określone w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Kwota kryterium dochodowego uprawniającego do zapomogi oraz jej wysokość podlega weryfikacji co 3 lata.	Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
		Świadczenie to, podobnie jak wszystkie świadczenia rodzinne, jest wolne od podatku dochodowego.	
świadczenia opiekuńcze	Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje: – niepełnosprawnemu dziecku, – osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, – osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia, – osobie, która ukończyła 75 lat. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, na których zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli: nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej albo rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.	Zasiłek pielęgnacyjny wynosi 215,84 zł miesięcznie i jest przyznawany w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje, jeżeli łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty kryterium dochodowego wynoszącego 764 zł netto (na podstawie dochodów z roku poprzedzającego okres zasiłkowy z uwzględnieniem utraty i uzyskania dochodu) i wynosi 620 zł miesięcznie. Świadczenie pielęgnacyjne od 1 stycznia 2022 roku wynosi 2119 zł miesięcznie. Przysługuje ono, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała: nie później niż do ukończenia 18. roku życia albo w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.	Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
	Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje: – matce albo ojcu, – opiekunowi faktycznemu dziecka, – osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – innym osobom, na których zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.		

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis	Podstawa prawna
świadczenie rodzicielskie	– matce albo ojcu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka (tj. osobie faktycznie opiekującej się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka) w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do ukończenia 10. roku życia – rodzinie zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do ukończenia 10. roku życia – osobie, która przysposobiła dziecko, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do ukończenia 10. roku życia	Świadczenie rodzicielskie przysługuje w wysokości 1000 zł przez okres: 52 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, przysposobienia jednego dziecka lub objęcia opieką jednego dziecka; 65 tygodni – w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia dwojga dzieci lub objęcia opieką dwojga dzieci; 67 tygodni – w przypadku urodzenia trojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia trojga dzieci lub objęcia opieką trojga dzieci; 69 tygodni – w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia czworga dzieci lub objęcia opieką czworga dzieci; 71 tygodni – w przypadku urodzenia pięciorga i więcej dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia pięciorga i więcej dzieci lub objęcia opieką pięciorga i więcej dzieci.	Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

Źródło: Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

Warunkiem koniecznym do uzyskania świadczenia jest spełnienie wspomnianych wcześniej warunków legalności pobytu oraz posiadanie numeru PESEL. Również w kontekście świadczeń rodzinnych prawodawca dopuszcza do katalogu do świadczenia opiekuna tymczasowego – jako nową kategorię osoby. Dodatkowym ułatwieniem jest również zapis, że w przypadku świadczenia rodzinnego uzależnionego od dochodu wyłącza się ze składu rodziny osoby nieprzebywające w Polsce².

² W myśl art. 26 ust. 2 ustawy pomocowej, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, zgodnie z oświadczeniem osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zob. *Materiał informacyjny o zasadach przyznawania świadczeń rodzinnych obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi*, (2023).

Jednorazowe świadczenie pieniężne dla obywateli Ukrainy

Obywatelowi Ukrainy, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny i który został wpisany do rejestru PESEL, przysługuje pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Jest to de facto rodzaj jednorazowego zasiłku dla uchodźców z Ukrainy, określane czasem w sposób populistyczny jako „zasiłek na dzień dobry”. Co istotne, pomimo jasnego opisu charakteru świadczenia oraz katalogu wydatków, na które świadczenie to jest przeznaczone, przepisy nie wprowadzają żadnego wymogu dokumentowania tych wydatków ani trybu kontroli. W praktyce jest to więc równoznaczne z możliwością dowolnego wydatkowania uzyskanych w ramach świadczenia środków. Wypłata świadczenia jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, realizowanym przez gminy i w praktyce leży w gestii wójta, burmistrza, prezydenta miasta właściwych ze względu na miejsce pobytu uchodźcy. Co ciekawe, nie ma jednego wzoru urzędowego wniosku potrzebnego do aplikowania o świadczenie, wniosek ten musi jednak zawierać dane osoby składającej wniosek lub dane osoby, w której imieniu wniosek jest składany (*Jakie są warunki otrzymania przez obywatela Ukrainy 300 zł jednorazowego świadczenia pieniężnego?*, 2022).

Świadczenia dla osób, które zapewniły zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy

Jak wcześniej wspomniano, osobną kategorię działań pomocowych stanowi świadczenie pieniężne zapewnione z mocy ustawy podmiotom oferującym zakwaterowanie i wyżywienie uchodźcom z Ukrainy. O świadczenie to mogą występować zarówno podmioty gospodarcze, jak i osoby fizyczne. Samo świadczenie przysługuje po złożeniu wniosku za okres zakwaterowania obywatela Ukrainy, pod warunkiem że składający nie otrzymywał za to zakwaterowanie dodatkowego wynagrodzenia, a warunki zakwaterowania i wyżywienia nie zagrażały życiu lub zdrowiu ludzi. Wysokość świadczenia pieniężnego wynosi 40 zł na osobę dziennie. Świadczenie wypłacane jest „z dołu”, po wydaniu decyzji administracyjnej i obejmuje okres od dnia zakwaterowania obywatela Ukrainy. Ubiegający się o świadczenie pieniężne składa oświadczenie o prawdziwości danych zawartych we wniosku. Dla ułatwienia procedury 16 marca 2022 roku opublikowano w dzienniku ustaw stosowne rozporządzenie (Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie wzoru wniosku o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z działaniami wojennymi).

Świadczenia pieniężne i niepieniężne na zasadach i w trybie Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Obywatele Ukrainy przebywający legalnie na terenie RP mogą również skorzystać ze świadczeń w ramach pomocy społecznej przysługujących polskim obywatelom na zasadach i w trybie Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Aby uzyskać świadczenie, konieczne jest złożenie oświadczenia o sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej. W tym przypadku w postępowaniu nie przeprowadza się rodzinnego wywiadu środowiskowego, co ma na celu dodatkowe przyspieszenie procedowania decyzji oraz uproszczenie całej procedury.

Tego rodzaju świadczeń udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych gospodarstwa domowego zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Tab. 5. Podział świadczeń z pomocy społecznej

Świadczenia pieniężne	Świadczenia niepieniężne
– zasiłek stały – zasiłek okresowy – zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy – zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie – pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki – świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach – wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd	– praca socjalna – bilet kredytowany – składki na ubezpieczenie zdrowotne – składki na ubezpieczenia społeczne – pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie – sprawienie pogrzebu – poradnictwo specjalistyczne – interwencja kryzysowa – schronienie – posiłek – niezbędne ubranie – usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy – specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia – mieszkanie chronione – pobyt i usługi w domu pomocy społecznej – pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym – pomoc w uzyskaniu zatrudnienia – pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Ten rodzaj świadczenia przysługuje również ze względu na trudności w integracji cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. Na pomoc społeczną składają się świadczenia pieniężne oraz niepieniężne, które określa dział II, rozdział 1, art. 36 powyższej ustawy (tab. 5).

Tab. 6. Świadczenia w ramach pomocy społecznej (wybrane aspekty)

Nazwa świadczenia	Komu/kiedy przysługuje	Opis
zasiłek stały	– pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej – pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie	Przysługuje osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, zarówno gospodarującej samotnie, jak i pozostającej w rodzinie. Stanowi uzupełnienie dochodu tych osób do wysokości kryterium dochodowego. Jego wysokość stanowi bowiem różnicę między wspomnianym kryterium dochodowym a dochodem osoby lub rodziny potrzebującej wsparcia. Kwota zasiłku stałego nie może być wyższa niż 645,00 zł ani niższa od 30,00 zł.
zasiłek okresowy	Udzielany w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.	Przysługuje osobie lub rodzinie, której dochód jest niższy od ustawowego kryterium dochodowego. Jego wysokość jest ustalana jako różnica pomiędzy kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej lub rodziny a faktycznym dochodem osoby samotnie gospodarującej lub rodziny. Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 50% różnicy, o której mowa w zdaniu poprzednim, nie może być również niższa niż 20 zł miesięcznie.
praca socjalna	Świadczona na rzecz: – osób i rodzin w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej, – społeczności lokalnej w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności. W pracy socjalnej wykorzystuje się właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia.	Świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny i jest udzielana bez względu na posiadany dochód.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; *Praca socjalna*, b.r.; *Podstawa prawna pomocy społecznej i rodzaje świadczeń*, 2019.

Ustawodawca szczegółowo określił zarówno kryteria formalne uzyskania świadczenia, jak i wymiar możliwego do otrzymania wsparcia (tab. 6).

Rynek pracy

Kolejnym udogodnieniem, a jednocześnie formą wsparcia dla uchodźców wojennych, jest możliwość podjęcia legalnej pracy na terenie Polski. Podstawę formalną w tej kwestii stanowi Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Umożliwia ona podjęcie pracy w Polsce na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia na tak zwane zgłoszenie. W tym celu obywatel Ukrainy musi, jak w powyższych przypadkach, legalnie przebywać w Polsce i mieć ważny tytuł pobytowy lub przybyć legalnie na terytorium Polski w okresie od 24 lutego 2022 roku z terenu Ukrainy i deklarować zamiar pozostania w Polsce. Ustawa ma również zastosowanie do małżonka obywatela Ukrainy, który nie ma obywatelstwa ukraińskiego, jeśli przybył na terytorium Polski z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.

Proces zgłoszenia polega na zatrudnieniu osoby i zgłoszeniu tego faktu w ciągu 14 dni od daty podjęcia pracy właściwemu powiatowemu urzędowi pracy za pomocą portalu praca.gov.pl. Pracownik zatrudniony na podstawie takiego zgłoszenia może swobodnie zmienić pracodawcę i w okresie 18 miesięcy od 24 lutego 2022 roku wykonywać pracę na terenie całego kraju. Uproszczona została także procedura poszukiwania pracowników z Ukrainy. Polega ona na bezpośrednim zgłoszeniu oferty pracy, opatrzonej dopiskiem „oferta dla obywatela Ukrainy”, do powiatowego urzędu pracy. Skutkuje to automatycznym skierowaniem oferty w pierwszej kolejności do tej grupy osób (*Jak zatrudnić obywatela Ukrainy*, 2023; Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, art. 1–4, 22, 42; Ustawa z dnia 8 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw, art. 3; Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, art. 87, 88z, 88za).

Dodatkowo sami obywatele Ukrainy mogą korzystać z bezpłatnej pomocy powiatowego i wojewódzkiego urzędu pracy, a przy samym kontakcie z urzędem pracy lub Zieloną Linią nie muszą dokonywać rejestracji w urzędzie pracy. Mają również możliwość samodzielnego korzystania z Centralnej Bazy Ofert Pracy za pośrednictwem dedykowanej strony internetowej bądź aplikacji mobilnej ePraca, w której – jak podaje Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej – codziennie dostępnych jest około 70 tys. miejsc pracy (*Rynek pracy – pomoc dla obywateli Ukrainy*, 2022).

Obywatel Ukrainy ma ponadto możliwość prowadzenia jednoosobowej działalności gospodarczej. Jest do tego uprawniony każdy przebywający legalnie w naszym kraju uchodźca, który posiada numer PESEL oraz spełnia identyczne wymogi jak

obywatel polski zakładający taką działalność gospodarczą (*Jak zatrudnić obywatela Ukrainy*, 2023).

Podsumowanie

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wraz z nowelizacjami zakłada szereg innych form pomocowych, które nie zostały ujęte w niniejszym artykule. Niemniej jednak należy nadmienić, iż swym zakresem obejmuje również zagadnienia stypendiów i pomocy dla uczniów, pomocy oraz zasiłków dla osób z niepełnosprawnością, pomocy żywnościowej, zapewnienia wyżywienia, a także pomocy psychologicznej czy dostępu do opieki medycznej. Sam dokument oraz przyświecająca mu idea wydaje się próbą sprawnego włączenia uchodźców w istniejący system, a jego założenia współgrają z sytuacją, w jakiej znalazły się osoby przybywające do naszego kraju. Należy pamiętać, że uchodźcy stanowią szczególną grupę cudzoziemców, w przypadku których decyzja wyjazdu z ojczyzny nie była kwestią wyboru, ale sprawą konieczności, a nawet jedyną możliwością bezpiecznego życia. Ich sytuacja jest nierozzerwalnie związana z wyjątkowymi potrzebami, gdyż decyzja o opuszczeniu kraju oraz sam wyjazd były zdarzeniami nagłymi i zazwyczaj niepoprzedzonymi przygotowaniem, a w konsekwencji związanymi niejednokrotnie z brakiem zabezpieczenia majątkowego czy finansowego.

Jeszcze do niedawna uchodźcy w Polsce nie stanowili dużego odsetka w grupie wszystkich obcokrajowców, jednak w związku z agresją Rosji sytuacja ta zmieniła się w ciągu kilku dni. W ocenie autorek zainicjowane ustawą aktywności stanowią odpowiedź na tak zwaną potrzebę chwili. W pierwszym okresie migracyjnym podejmowane działania były silnie powiązane z nagłym napływem osób, które przekraczały granicę często bez wcześniejszego namysłu oraz planu. W tym czasie potrzebne były rozwiązania stanowiące skuteczną odpowiedź na powstały kryzys. Pierwsza, doraźna pomoc, polegała więc przede wszystkim na zapewnieniu ciepłego posiłku i odzieży, przejazdu w głąb kraju, znalezieniu tymczasowego noclegu, doraźnej pomocy medycznej. Do realizacji tego typu zadań powołano punkty recepcyjne i zapewniono jednorazowe świadczenie pieniężne. Następnym etapem było udzielenie uchodźcom schronienia oraz nadanie niezbędnego statusu prawnego i wydanie dokumentów. Na ten rodzaj potrzeb odpowiedzią było zarówno świadczenie przeznaczone dla osób oraz podmiotów goszczących osoby, jak i nadanie numerów PESEL. Kolejnym, aktualnie realizowanym etapem, jest włączenie osób z Ukrainy do systemu świadczeń społecznych, socjalnych, pomocowych oraz dostępu do rynku pracy. Działania w ramach tego etapu na różnych płaszczyznach reguluje ustawa. Ma to na celu przyspieszenie asymilacji oraz jasne wskazanie, że nasi goście z Ukrainy są w naszym kraju mile widziani, a pod względem dostępu do świadczeń i rynku pracy w czasie wojny – traktowani niemal jak obywatele Polski.

W kontekście tych rozważań należy zauważyć, iż obywatele Ukrainy byli obecni na polskim rynku pracy na długo przed wojną. Jednak nasze dotychczasowe doświadczenia z migrantami opierały się na imigracjach o zdecydowanie mniejszej skali i bardziej rozłożonych w czasie. Wydaje się, że udało nam się uniknąć pułapki nadmiernej biurokratyzacji, a omawiana ustawa w znacznym stopniu pozwoliła na usprawnienie procedur. Mając jednak na uwadze skalę obecnej migracji oraz jej strukturę, musimy zdawać sobie sprawę, że w odróżnieniu od poprzednich doświadczeń w tym przypadku wejście na rynek pracy obywateli Ukrainy w wielu sytuacjach będzie wymagało szerokiego wsparcia i znaczących środków. Niezbędna będzie pomoc, począwszy od zapewnienia dostępu do żłobków, przedszkoli i świetlic szkolnych, przez masowe kursy językowe, kursy zawodowe, zapewnienie dalszego kształcenia, po inne, nieprzewidziane w omawianym dokumencie działania. Ponadto ze względu na dużą dynamikę konfliktu konieczne wydaje się opracowanie alternatywnych scenariuszy rozwoju sytuacji na froncie rosyjsko-ukraińskim oraz zaplanowanie korespondujących z nimi posunięć w zakresie polityki migracyjnej i systemów umożliwiających integrację społeczną z uchodźcami. Bezprecedensowa pomoc nie może bowiem oznaczać bezrefleksyjnych decyzji. Nie dysponujemy przecież ani sprawdzonymi rozwiązaniami, ani środkami pozwalającymi na długofalowe wsparcie dla rosnącej rzeszy migrantów przybywających do Polski z powodu wojny.

Bibliografia

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie wzoru wniosku o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z działaniami wojennymi, Dz.U. 2022, poz. 608.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. 2021, poz. 1133 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2003, nr 228, poz. 2255.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2021, poz. 2268 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. 2004, nr 99, poz. 1001.
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. 2021, poz. 75 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2022, poz. 447.
- Ustawa z dnia 12 października 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2012, poz. 1255.

- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U. 2019, poz. 2407 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym, Dz.U. 2021, poz. 2270.
- Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz.U. 2022, poz. 583 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 8 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2022, poz. 1383.

Źródła internetowe

- Fundusz Pomocy dla Ukrainy* (b.r.), <https://www.gov.pl/web/premier/fundusz-pomocy-dla-ukrainy> [dostęp: 2.01.2023].
- Jak zatrudnić obywatela Ukrainy* (2023), <https://www.biznes.gov.pl/pl/porta/00211> [dostęp: 2.01.2023].
- Jakie są warunki otrzymania przez obywatela Ukrainy 300 zł jednorazowego świadczenia pieniężnego?* (2022), https://samorząd.infor.pl/sektor/zadania/opieka_spoeczna/5435002,Jakie-sa-warunki-otrzymania-przez-obywatela-Ukrainy-300-zl-jednorazowego-swiadczenia-pienieznego.html [dostęp: 2.01.2023].
- Materiał informacyjny o zasadach przyznawania świadczeń rodzinnych obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi* (2023), <https://www.gov.pl/web/rodzina/materiał-informacyjny-o-zasadach-przyznawania-swiadczeń-rodzinnych-obywatelom-ukrainy-przybywającym-na-terytorium-polski-w-związku-z-toczącymi-się-działaniami-wojennymi> [dostęp: 2.01.2023].
- Nowelizacja ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa* (2022), <https://www.gov.pl/web/udsc/weszła-w-zycie-ustawa-o-pomocy-obywatelom-ukrainy-w-związku-z-konfliktem-zbrojnym-na-terytorium-tęgo-panstwa> [dostęp: 2.01.2023].
- O pomocy uchodźcom z Ukrainy podczas obrad ISSA* (2022), <https://www.zus.pl/-/o-pomocy-uchodźcom-z-ukrainy-podczas-obrad-issa> [dostęp: 2.01.2023].
- Podstawa prawna pomocy społecznej i rodzaje świadczeń* (2019), Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lesku, <https://mgopslesko.naszops.pl/formy-pomocy/pomoc-spoeczna/podstawa-prawna-pomocy-spoecznej-i-rodzaje-swiadczeń> [dostęp: 2.01.2023].
- Praca socjalna* (b.r.), Empatia. Portal Informacyjno-Usługowy, https://empatia.mpips.gov.pl/prawo?p_p_auth=UV9IX0IH&p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview

[content&_101_assetEntryId=47513&_101_type=content&_101_urlTitle=praca-socjalna&inheritRedirect=true](#) [dostęp: 2.01.2023].

Rynek pracy – pomoc dla obywateli Ukrainy (2022), <https://www.gov.pl/web/rodzina/rynek-pracy---pomoc-dla-obywateli-ukrainy> [dostęp: 2.01.2023].

Wsparcie finansowe dla obywateli Ukrainy, którzy mają pod opieką dziecko (2022), <https://www.zus.pl/-/wsparcie-finansowe-dla-obywateli-ukrainy-ktorzy-maja-pod-opieka-dziecko> [dostęp: 2.01.2023].

Zasilek opiekuńczy dla opiekuna tymczasowego dziecka z Ukrainy (2022), <https://www.zus.pl/-/zasi%C5%82ek-opieku%C5%84czy-dla-opiekuna-tymczasowego-dziecka-z-ukrainy> [dostęp: 2.01.2023].

Summary

Systemic solutions to simplify access to the labour market and social assistance for war refugees from Ukraine

Russia's attack on Ukraine has had many consequences, one of which is the increased migration of Ukrainian citizens to Poland. In response, legislative measures were taken to simplify the procedures of entrance and registration in Poland. The basic document that was created for this purpose is the Act Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (poz. 583 z późn. zm.). This article analyses the document in the context of simplifying access to the labour market and social care for Ukrainian citizens in context of the conflict.

Keywords: labour market, social care, Ukraine, legislation